

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Мозгальової Наталії Георгіївни на дисертаційне дослідження
Чжан Цзянань «Методика формування світоглядної культури
майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання»
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі
знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)**

**1.Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами
відповідних галузей науки.**

У сучасній Україні і Китаї мистецько-педагогічний простір переживає складний процес системної трансформації. Адаптивність світоглядної культури в умовах соціальних змін сприятиме ефективному функціонуванню системи вищої мистецької освіти обох країн. Проте, все ще бракує науково обгрунтованих методик фортепіанного навчання майбутніх учителів музики, що враховують чинник культури.

Світоглядна культура є як засобом комплексного художнього пізнання музичного мистецтва, так і інструментом формування поглядів, цінностей, ідеалів і переконань, котрі визначають відношення особистості до мистецької дійсності та художнього розуміння світу.

Визначаючи характер мистецьких взаємодій, світоглядна культура виступає необхідною передумовою забезпечення конкурентної спроможності вчителів музики на сучасному вітчизняному і міжнародному ринку праці. У зв'язку з цим потребують теоретичного осмислення можливості використання фортепіанного навчання в якості чинника ефективного формування світоглядної культури майбутніх учителів музики.

Таким чином, актуальність теми дисертації визначається пошуком науково обгрунтованих методик фортепіанного навчання майбутніх учителів музики шляхом використання чинника культури в умовах соціально-економічних змін та перетворень.

Відповідність теми дисертації плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства факультету мистецтв

імені А. Т. Авдієвського Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова і складає частину комплексного дослідження з теми «Вдосконалення музично-естетичного навчання учнівської молоді в різних ланках мистецької освіти».

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У дослідженні Чжан Цзянань цілісно висвітлено теоретико-методологічні засади формування світоглядної культури майбутніх учителів музики; реконструйовано уявлення давньо-китайської філософії (конфуціанство, даосизм, буддизм) щодо світоглядної культури як засобу заглиблення у людську духовність, збудження інтересу до філософських роздумів, досягнення гармонійної досконалості; представлено трактування категорії «світоглядна культура» з таких функціональних позицій як тлумачення, оцінювання, праксеологічність, інформаційність, орієнтаційність та регулятивність; визначено психологічні механізми формування світоглядної культури майбутніх учителів музики, що фокусуються навколо рефлексії, самоаналізу внутрішнього світу, самооцінювання, особистісного зростання та самореалізації; доведено, що розвиненість світогляду студентів мистецьких факультетів педагогічних університетів забезпечується: якісним змістом мистецтвознавчих, культурологічних, психолого-педагогічних знань; високим рівнем виконавсько-педагогічних умінь та навичок, які стають операційною основою й свідомо опановуються та реалізуються у процесі фортепіанного навчання у закладах вищої педагогічної освіти; сукупністю професійно-значущих якостей, що забезпечують результативний рівень музично-педагогічної діяльності та індивідуальний стиль викладання вчителя музики; розроблено методику формування досліджуваної якості, в основі якої поетапне впровадження авторського методичного комплексу.

3. Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Дисертаційне дослідження складається з трьох розділів, висновків на сторінках яких і розгортається науковий наратив, і аналіз різного роду джерел. Підхід Чжан Цзянань до філософо-педагогічного вивчення специфіки формування світоглядної культури вчителів музики в процесі фортепіанного навчання відзначається фундаментальністю та ґрунтовністю. Наукова новизна дослідження визначається тим, що до теперішнього часу у вітчизняній мистецькій педагогіці дана проблема комплексно не досліджувалася. Зосередженість Чжан Цзянань на світоглядній культурі видається продуктивною, оскільки дозволяє сконцентрувати увагу на найбільш суперечливих моментах підготовки вчителів музики в сучасному українському та китайському освітньому просторі.

Щодо першого розділу, який визначає усе подальше спрямування дослідження. Завдання, які поставлені дисертанткою у цьому розділі, в цілому виконані: проведено дискурс стосовно філософо-естетичних та психолого-педагогічних аспектів світоглядної культури (с.38-40), розглянуто дуалізм тлумачення категорії «світогляд» як її основи (с.23-29), представлено міждисциплінарність та багатозначність дефініції «культура» (с.31-34); розглянуто сучасні концепції (Л. Абрасімової, Т. Гороховської, В. Смікал, О. Шаповал) формування світоглядної культури, в яких акцентується її духовно-практична основа, внутрішньо-особистісний механізм регуляції та вироблення власних переконань (с.42-44); наголошується на конструктивній та регулятивній ролі цінностей, норм та ідеалів у формування світоглядної культури особистості (с.24-25). Тут відзначаємо позитивно те, що авторка не пішла по шляху перелічення і пояснення усіх відомих сьогодні теоретичних тлумачень категорій «світогляд» і «культура», а обмежилася кількома, які дійсно стосуються світоглядної культури вчителя музики та розуміння ними мистецтва як основного чинника її формування.

Узагальнивши теоретичні засади вивчення світоглядної культури в різних галузях знань, здобувач подає авторське тлумачення світоглядної

культури майбутнього вчителя музики як динамічно розвиваючої системи поглядів, переконань, цінностей та ідеалів, заснованих на естетико-філософських, мистецтвознавчих і психолого-педагогічних знаннях, котрі виражаються у його особистісних переконаннях і визначають спрямованість фахової діяльності (с.73). Процес формування світоглядної культури вчителя музики передбачає комплексне художнє пізнання музичного мистецтва на основі потреби його опанування через сприймання, виконавську та вербальну інтерпретацію, ціннісне ставлення з метою розширення власної професійної підготовки у світоглядній площині (с.46). Згідно цих позицій фортепіанна підготовка покликана прищепити студентам вищих педагогічних навчальних закладів: здатність до проблематизації, тобто уміння ставити питання, розглядати існуючі у мистецтві парадокси, альтернативи і протиріччя; здатність давати визначення – переходити від схематичного до загального аналізу понять, які існують в музичних явищах; здатність формулювати і упорядковувати власні думки.

У другому розділі автором визначено методологічні основи формування світоглядної культури вчителя музики в процесі фортепіанного навчання (положення та ідеї – поліхудожнього, дискурсивно-інтерпретаційного, гуманно-естетичного підходів); окреслено структуру світоглядної культури майбутнього вчителя музики що складається з когнітивного, емоційно-аксіологічного, операційного та самоорганізаційного компонентів, розроблено модель формування світоглядної культури вчителя музики в процесі фортепіанного навчання, яка містить концептуальний, діагностувальний та контрольо-результативний блоки; виокремлено принципи, які слугують орієнтирами формування світоглядної культури майбутнього вчителя в процесі фортепіанного навчання, а саме: принцип активно-інформативного впливу (передбачає накопичення мистецької та педагогічної науково-практичної інформації в єдності з оволодінням майбутніми вчителями музичного мистецтва знаннями та уміннями інформаційного характеру); принцип співвідношення усвідомленого та

інтуїтивного способів пізнання мистецтва (спрямовує на досягнення гармонії між цими двома сторонами художньо-аналітичної діяльності); принцип наступності у набутті музичних знань (забезпечує усвідомлення теоретичних закономірностей музичного мистецтва); принцип розвитку інтересу до художньо-аналітичної діяльності (орієнтує на збагачення знань щодо жанрово-стильових закономірностей творів мистецтва); принцип опори на вже здобуті знання та уміння (передбачає таку побудову навчального процесу, яка ґрунтувалась б на актуалізації та узгодженості попереднього навчання студентів у напрямку набуття досвіду виконавської діяльності); принцип стереоскопічності у визначенні стилю художнього твору (виявляє його відношення до етнічного, жанрового, історичного і персонального стилю); принцип кроскультурності (передбачає осмислення художньо-стильових явищ з позицій різних культур); обґрунтовано педагогічні умови ефективного формування світоглядної культури вчителів музики в процесі фортепіанного навчання (педагогічно доцільного забезпечення досвіду художньо-світоглядних знань майбутнього вчителя музичного мистецтва; впровадження у систему фортепіанного навчання творчих завдань інтерпретаційно-аналітичного спрямування; інтенції процесу формування світоглядних уявлень студентів у режимі саморозвитку).

Логічним завершенням роботи є третій розділ, у якому, відштовхуючись від аналізованих джерел як практичного, так і теоретичного спрямування, від досягнутого рівня фортепіанної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладах, репрезентовано етапну методіку формування світоглядної культури вчителів музики в процесі фортепіанного навчання.

Заслуговує на увагу якісно зроблена діагностика сформованості світоглядної культури вчителів музики на основі когнітивно-мотиваційного, естетично-оцінювального, операційно-діяльнісного і праксеологічно-самоорганізуючого критеріїв та відповідних їм показників, які деталізують їх зміст і дозволяють виміряти досліджувану якість. Діагностування проводилось методами експрес-опитування (додаток А), бесіди, загального

анкетування (додаток Б і В), анкетування на тему «Твої улюблені твори мистецтва» (додаток Д) та «Оціни свої улюблені твори мистецтва» (додаток Е), тестування, спостереження за студентами, бесіди – інтерв'ювання, практичних і творчих завдань (додаток Ж). За результатами діагностування, представленого у вигляді таблиць і різноманітних діаграм, схарактеризовано високий (творчо-діяльнісний), середній (репродуктивно-розвивальний) та низький (виконавсько-проблемний) рівні світоглядної культури майбутніх учителів музики.

Виправданим вважаємо запропоновану авторкою етапність методики (мотиваційно-стимулювальний, виконавсько-розвивальний, інтерпретаційно-діяльнісний) формування світоглядної культури вчителів музики в процесі фортепіанного навчання протягом яких використовувались цікаві форми і методи роботи, зокрема: методи моделювання різноманітних емоційних ситуацій (моделювання та створення цілісного художнього образу, моделювання різноманітних ситуацій творчого процесу), портфоліо, художньої драматургії, самостійного підбору репертуару, проектів (зі створенням відеоряду), бесід-концертів (із залученням різних видів мистецтва), порівняння інтерпретацій, створення музичних колекцій, віднайдення репродукцій, відповідних настрою музичних творів, конкурси на краще виконання однієї п'єси. Показово, що в методиці використовувались музичні твори різних стилів і жанрів: К. Дебюссі «Місячне сяйво», «Затонулий собор», «Пагоди», «Вечір в Гренаді», «Сади під дощем»; І. Шамо «Літній вечір», Е. Гріг «У печері горського короля», «Ранок»; Р. Шуман «Метелики», М. Степаненко «Образи», Д. Шостакович «Танці ляльок» і «Прелюдії», фортепіанні твори В. Косенка, Л. Ревуцького, М. Скорика. Також використовувались репродукції творів Е. Дега, Е. Ренуара, Ф. Гойї, Й. Босха, С. Глущенко, І. Марчука та М. Примаченко.

Загальні висновки цілісно відображають результати дослідження. Змістовними і цікавими є додатки, які вдало доповнюють його зміст.

4. Оцінка новизни наукових положень, висновків та рекомендацій.

Наукова новизна дисертації ґрунтується на використанні новітніх теоретико-методологічних підходів до розкриття теми дослідження. Здобувачкою розв'язано важливу наукову проблему – проведено апробацію теоретико-методичних засад фортепіанного навчання майбутніх вчителів музики як чинника формування їх світоглядної культури.

У дисертації вперше здійснено цілісний науковий аналіз проблеми формування світоглядної культури майбутніх учителів музики у процесі фортепіанного навчання; удосконалено та розширено уявлення про феномен світоглядної культури в мистецько-освітньому просторі України і Китаю; сформульовано низку положень, щодо механізмів формування та трансформації світоглядної культури майбутніх вчителів музики в процесі фортепіанного навчання у закладах вищої педагогічної освіти; представлено авторську модель формування світоглядної культури майбутнього вчителя музики у процесі фортепіанного навчання; обґрунтовано педагогічні умови та принципи формування світоглядної культури майбутнього вчителя музики у процесі фортепіанного навчання; розроблено критерії, показники та рівні сформованості світоглядної культури студентів вищих педагогічних навчальних закладів; розроблено методику формування світоглядної культури майбутнього вчителя музики з урахуванням потенціалу фахових дисциплін, зокрема фортепіанного навчання.

Представлені теоретичні напрацювання можуть бути використані про розробці технологій фортепіанного навчання в контексті його відповідності сучасним вимогам.

5. Практичне значення одержаних дисертацій.

Положення та висновки, наведені в дисертації можуть бути використані, по-перше, при реалізації адаптивного потенціалу світоглядної культури в умовах соціальних трансформацій в Україні та Китаї; по-друге, при розробці та корегуванні змісту таких фортепіанних дисциплін як «Основний музичний

інструмент», «Концертмейстерський клас», «Основи виконавської майстерності», «Методика викладання гри на музичному інструменті»; портрете, під час проходження студентами педагогічної практики в загальноосвітніх навчальних закладах та школах мистецтв; по-четверте, в системі післядипломної педагогічної освіти для підвищення рівня науково-теоретичної та методичної підготовки вчителів музичного мистецтва.

6. Повнота викладання результатів в опублікованих працях.

Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено у 6 наукових працях, із них: 5 статей у наукових фахових виданнях, 1 – опублікована в іноземному науковому виданні. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає діючим вимогам. Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських конференціях. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

7. Дискусійні положення та зауваження.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, наукове і практичне значення здобутих результатів, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження та побажання:

1. З огляду на предмет дослідження, його міжпредметну сутність, у роботі з'ясовано низку дефініцій (світогляд, мистецький світогляд, культура, духовна культура, світоглядна культура тощо), які досить повно розкривають понятійне поле наукових пошуків (пар.1.1). Однак вважаємо, що для їх систематизації необхідно було більш чітко означити поняття «фортепіанне навчання», яке б могло надати категорійному полю дисертації конкретності та цілісності.

2. Хотілося б побачити у першому розділі більше критично-аналітичного матеріалу, який би розкрив і показав, чому Чжан Цзянань взявся за цю тему,

яку суттєву прогалину в дослідженні фортепіанного навчання майбутніх вчителів музики вона мала на меті заповнити. Тим більше, що звернення до світоглядної культури і є заповненням певного вакууму в дослідженні фортепіанного навчання вчителів музики у вищих педагогічних навчальних закладах.

3. Новизною дисертації є створена авторкою модель формування світоглядної культури майбутніх вчителів музики в процесі фортепіанного навчання (рис.2.4.). Цікаво було б знати позицію дисертантки щодо того, як ця модель може бути використана в умовах вищих педагогічних навчальних закладів Китаю, зокрема які форми і методи роботи є найактуальнішими, фортепіанні твори яких композиторів, стилів і жанрів найбільше сприятимуть формуванню світоглядної культури студентів у цій країні.

4. Проведена дисертантом дослідно-експериментальна робота з формування світоглядної культури майбутніх учителів музики значно виграла б, якби в ній знайшли відображення інформаційно-комунікативні технології, зважаючи на пандемію COVID-19 та процес цифровізації різних сфер суспільного життя. Це сприяло б, по перше, поглибленню теоретичних підходів щодо використання інтернет ресурсів, музичних комп'ютерних програм, веб-квестів у розв'язанні конкретних завдань фортепіанного навчання студентів, а по друге – встановленню та розвитку відносин міжнародного співробітництва та обміну досвідом щодо формування світоглядної культури майбутніх вчителів музики між педагогами-піаністами різних країн.

5. Робота грамотно оформлена, тому в цьому сенсі особливих зауважень не виникає. Хочеться тільки побажати звернути увагу на деякі стилістичні неточності, що зустрічаються в тексті дисертації, наприклад: «у об'єднуючої та перетворювальної якості мистецтва лежить його здатність викликати почуття естетичної насолоди» (с.51), «когнітивний компонент наповнюється вмінню всебічно сприймати видатні художні явища» (с.88), «евристичне поєднання музичних творів» (с.118).

Зазначені побажання та зауваження не знижують загального позитивного враження від представлено дисертаційного дослідження.

8. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам.

Проведений аналіз тексту дисертації, наукових публікацій, що підготував Чжан Цзянань за темою дисертації, дозволяє стверджувати, що вона є самостійним, оригінальним і завершеним дослідженням, що відповідає вимогам 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та Порядку проведення експерименту з присудженням доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167. Її автор, Чжан Цзянань, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та хореографії
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Мозгальова Н.Г.

